

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ความก้าวหน้าและวิวัฒนาการในยุคดิจิทัลและเทคโนโลยีสื่อสารสารสนเทศในยุคหลอมรวมสื่อ ทำให้เกิดสื่อแนวใหม่ที่รองรับความต้องการของผู้รับสารมากขึ้น อีกทั้งยังมีรูปแบบและช่องทางในการส่งสารที่หลากหลายตามความต้องการของผู้รับสาร การมีส่วนร่วม (participatory) การมีพลวัต (dynamic) รวมถึงการเชื่อมโยงข้อมูล (hyperlinked) เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับสาร ถูกกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบการใช้สื่อยุคใหม่ในปัจจุบัน รูปแบบการสื่อสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมีการติดต่อสื่อสารได้สองทาง รวมไปถึงความสามารถในการรับส่งสารได้ทั้งข้อมูลภาพและเสียง ถือเป็นลักษณะการหลอมรวมสื่อที่ผสมรวมช่องทางการสื่อสารเข้าด้วยกัน (สุณิสสา เมืองแก้ว และธีรภัทร วรรณฤม, 2562) สื่อทางเลือกใหม่เป็นอีกหนึ่งแนวทางหรือกลยุทธ์ใหม่เพื่อการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกล การออกแบบและสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อการถ่ายทอดและนำเสนอไปยังผู้รับสารในยุคหลอมรวมสื่อที่มีการนำเสนอเนื้อหาสาระความรู้ มีการเผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิ รายการผ่านสถานีวิทยุโทรทัศน์ รายการผ่านเว็บไซต์แอปพลิเคชัน และสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ โดยสื่อยุคใหม่เป็นการนำรูปแบบการใช้ชีวิตและประสบการณ์ในการใช้สื่อของบุคคล (lifestyle media) มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างกลยุทธ์ทางการสื่อสารตามองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารแบบใหม่ ได้แก่ ช่องทางใหม่ การปฏิสัมพันธ์ เนื้อหาประสบการณ์แบบใหม่ เนื้อหาใหม่ และการค้นหาข้อมูลแบบใหม่

ด้วยบริบทปัจจุบันที่อยู่บนฐานการเรียนรู้ยุคดิจิทัล มีรูปแบบและช่องทางที่เปลี่ยนแปลงและหลากหลายอย่างเป็นพลวัต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีการปรับตัวให้ก้าวทันกับบริบทภายนอกที่ทำทายมากขึ้น มุ่งสร้างตัวตนใหม่ของมหาวิทยาลัยให้เข้มแข็ง เน้นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ให้ทันสมัยตอบสนองการเรียนรู้และทักษะของโลกอนาคต เน้นการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัย และนวัตกรรมทางสังคมที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ อีกทั้งเน้นการพัฒนาบุคลากรสอดคล้องกับสิ่งที่มหาวิทยาลัยจะเป็นในอนาคต รวมไปถึงการวางโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศให้ทันสมัยมีเสถียรภาพและเพียงพอต่อการขับเคลื่อนสู่การเป็น Digital University ตามแผนพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชฉบับใหม่ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2563) โดยในพันธกิจที่ 1 ซึ่งถือเป็นพันธกิจหลักของ

มหาวิทยาลัย มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาและผู้เรียน รวมถึงการพัฒนาช่องทางการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ผ่านสื่อการศึกษาที่ทันสมัย หลากหลายและตอบสนองการเรียนรู้ของบุคคลแต่ละช่วงวัย และพัฒนาระบบบริการการศึกษาให้สอดคล้องช่วงเวลาการเรียนรู้ และส่งเสริมนักศึกษาให้มีทักษะที่สอดคล้องกับการพัฒนาในอนาคต สอดคล้องกับการประชุมสภามหาวิทยาลัยครั้งที่ 1/2562 วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2562 เรื่องการปฏิรูปมหาวิทยาลัย คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาและพัฒนาระบบการศึกษาทางไกลซึ่งอยู่ภายใต้คณะกรรมการปฏิรูป มสธ. ได้มีแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขระบบการเรียนการสอนทางไกลให้มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมกับยุค 4.0 มาใช้ในการปรับปรุงระบบการเรียนการสอนทางไกลของ มสธ. คือ รูปแบบ “Distance Teaching and Blended Learning” เป็นการจัดการศึกษาแบบผสมผสานระหว่างเนื้อหาสาระทางวิชาการกับกิจกรรมร่วมเรียนรู้ (Blended Learning Environment) โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ผู้สอน วิทยากรและนักศึกษาด้วยกัน เพื่อเพิ่มเติมความรู้ ทักษะและสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ร่วมกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2562)

ระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีรูปแบบการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีแนวทางและกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนศึกษาเรียนรู้ได้ตามความต้องการผ่านสื่อการเรียนรู้ทางไกล มีการพัฒนาสื่อใหม่และช่องทางการสื่อสารอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับกิจกรรมการเรียนการสอนและความต้องการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน พอดคาสต์ นับได้ว่าเป็นสื่อทางเลือกใหม่ที่เริ่มเป็นที่นิยมในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ผ่านการเล่าเรื่องด้วยตัวบุคคลที่น่าสนใจ ผสมผสานกับเนื้อหาสาระความรู้ใหม่ ถ่ายทอดในรูปแบบช่องทางที่สะดวกและเข้าถึงได้ง่าย กล่าวคือ พอดคาสต์เป็นการเผยแพร่ภาพและกระจายเสียงด้วยไฟล์ดิจิทัลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ในลักษณะการพูดคุย เล่าเรื่อง สนทนา สัมภาษณ์ โดยมีความหลากหลายของเนื้อหา ผู้ใช้งานสามารถรับฟังเนื้อหารายการได้บนอุปกรณ์ที่รองรับ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน เครื่องเล่น MP3 เป็นต้น โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านระยะเวลาหรือสถานที่ในการรับฟัง (ปวรรัตน์ ระวัง, 2560) นอกจากนี้แล้ว Rainsbury & McDonell (2006) กล่าวว่า พอดคาสต์ คือเสียงที่สามารถดาวน์โหลดได้ หรือไฟล์วิดีโอที่บรรจุไว้ในอุปกรณ์พกพาและสามารถนำมาฟังได้ในเวลาที่ว่าง ซึ่งพอดคาสต์นอกจากจะเป็นสามารถสื่อกลางเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนแล้ว ยังอยู่ในรูปแบบของรายการข่าว บันเทิง ธุรกิจ การพัฒนาตนเอง และธรรมะ อีกทั้งแนวโน้มจำนวนผู้ฟังพอดคาสต์มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ รายการโดยทั่วไปผู้จัดรายการไม่จำเป็นต้องใช้เวลาในการเตรียมตัวมาก ความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างพอดคาสต์ในประเทศ

สหรัฐอเมริกาและประเทศไทย คือการที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทยไม่ได้ให้ความสำคัญกับสื่อประเภทพอดคาสต์ ในปัจจุบันไม่มีพอดคาสต์ที่ถูกจัดขึ้นในระดับมหาวิทยาลัยไทย อย่างไรก็ตามถือเป็นข้อพิจารณาที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทยสามารถนำไปพิจารณาเพื่อนำเสนอเป็นสื่อที่ใช้สอนนักศึกษาควบคู่ไปกับการสร้างสื่อประเภทภาพเคลื่อนไหว โดยการเข้าถึงพอดคาสต์นั้นสามารถทำได้โดยสะดวก และกระบวนการในการจัดทำสื่อประเภทนี้ใช้ระยะเวลาที่สั้นกว่าการจัดทำสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบอื่น เช่น การทำ Massive Open Online Course หรือ MOOC (ชินนทร เพ็ญสูตร, 2561) นอกจากกระบวนการทำสื่อการเรียนการสอนที่สะดวกและง่ายกว่า มีขั้นตอนการผลิตสื่อไม่ซับซ้อน รวมไปถึงการเข้าถึงสื่อทางเลือกใหม่ประเภทพอดคาสต์นี้ นักศึกษาสามารถเข้าถึงได้สะดวกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ การเข้าถึงเนื้อหาประเภท MOOC ที่ต้องดาวน์โหลดทั้งภาพและเสียง โดยพอดคาสต์สามารถดาวน์โหลดเก็บไว้ในอุปกรณ์แบบพกพาได้ และใช้พื้นที่การจัดเก็บไฟล์ในโทรศัพท์มือถือน้อยกว่าไฟล์ MOOC อีกทั้งยังสามารถนำไปฟังทุกที่ได้ตามความต้องการ

ความท้าทายของวิธีการเรียนการสอนร่วมกับการใช้พอดคาสต์ที่นับว่าเป็นสื่อทางเลือกใหม่ ควรถูกนำมาใช้ร่วมกับการออกแบบการเรียนการสอนหรือการวางแผนการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช การนำเอาสื่อทางเลือกใหม่ผสมผสานกับรูปแบบรายการเสียงเพื่อการเรียนรู้ จะช่วยรองรับรูปแบบการเรียนที่หลากหลาย ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในช่วงการปฏิรูปมหาวิทยาลัย ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพิ่มทางเลือกในการสร้างสรรค์สื่อใหม่เพื่อรองรับผู้เรียนที่แตกต่างและหลากหลาย ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าหากมีการเพิ่มทางเลือกของสื่อและช่องทางในการเข้าถึงสื่อเพื่อรองรับแนวทางการปฏิรูปการเรียนการสอนและการให้บริการสื่อการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยการพัฒนารูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษากวไกลในระดับอุดมศึกษา จะเป็นการเพิ่มรูปแบบของสื่อทางเลือกใหม่ในยุคดิจิทัลสำหรับผู้เรียนระบบการศึกษากวไกลในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการและความพร้อมของนักศึกษาทางไกลในการรับชมรูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษากวไกลในระดับอุดมศึกษา
2. เพื่อสอบถามความคิดเห็นและความพร้อมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ ในการผลิตและพัฒนาพอดคาสต์ และความพร้อมในการใช้รูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษากวไกลในระดับอุดมศึกษา

3. เพื่อพัฒนารูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษากาไกลในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้การวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

1) กลุ่มประชากรที่ใช้ในการสำรวจความต้องการและความพร้อมในการรับชมและศึกษารูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษากาไกลในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ นักศึกษาในระบบการศึกษากาไกล ทั้งในปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงปีการศึกษา 2563

2) กลุ่มประชากรที่ใช้ในสอบถามความคิดเห็นในการผลิตและพัฒนาพอดคาสต์และการใช้รูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษากาไกล ได้แก่ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วยผู้บริหาร อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ รูปแบบรายการเสียงพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษากาไกลในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยพิจารณาในองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) องค์ประกอบด้านรูปแบบและลักษณะของรายการ

2) องค์ประกอบด้านเนื้อหารายการ

3) องค์ประกอบด้านการผลิตรายการ ขั้นตอนวิธีการนำไปใช้ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง และการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยในการผลิตและพัฒนารายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษากาไกล

4) องค์ประกอบด้านผู้จัดรายการหรือพอดคาสเตอร์ (Podcaster)

5) องค์ประกอบด้านโครงสร้างพื้นฐานและช่องทางในการเผยแพร่พอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้มุ่งพัฒนารูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษากาไกลในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยศึกษาถึงองค์ประกอบที่สำคัญของพัฒนารูปแบบฯ สามารถแสดงได้เป็นโครงสร้างดังภาพ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์/นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

สื่อทางเลือกใหม่ หมายถึง สื่อที่ผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัล ผสมกับเนื้อหาสาระความรู้ ถ่ายทอดจากเนื้อหาประสบการณ์แบบใหม่ และการค้นพบข้อมูลใหม่ ผ่านช่องทางที่ง่ายและสะดวกรวดเร็ว สอดคล้องและรองรับความต้องการในการรับชม รับฟังและเพิ่มทางเลือกให้กับผู้รับสาร หรือผู้บริโภค

รูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ หมายถึง รูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาวางไกลในระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านรูปแบบและลักษณะของรายการ 2) องค์ประกอบด้านเนื้อหา รายการ 3) องค์ประกอบด้านการผลิตรายการ ขั้นตอน วิธีการ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนารายการ 4) องค์ประกอบด้านผู้จัดรายการหรือพอดคาสเตอร์ (Podcaster) และ 5) องค์ประกอบด้านโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับและสนับสนุนการผลิตรายการ

พอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ หมายถึง การเผยแพร่สัญญาณเสียง หรือทั้งสัญญาณภาพและเสียงด้วยไฟล์ดิจิทัลขนาดไม่ใหญ่มากผ่านระบบเครือข่ายซึ่งสามารถเผยแพร่ได้หลายช่องทางใน

รูปแบบรายการเพื่อการศึกษา โดยอาจจะเป็นลักษณะการพุดคุย เล่าเรื่อง สนทนา สัมภาษณ์ โดยมีความหลากหลายของเนื้อหา ผู้ใช้งานสามารถดาวน์โหลดและรับฟังเนื้อหารายการได้ผ่านอุปกรณ์ที่รองรับ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน เครื่องเล่น MP3 เป็นต้น โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านระยะเวลาหรือสถานที่ในการรับฟัง

ความพร้อมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หมายถึง ความพร้อมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อกระบวนการผลิต พัฒนา และใช้รูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ความพร้อมของนักศึกษาต่อการเข้ารับชม รับฟัง และศึกษารูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ 2) ความพร้อมของคณาจารย์ในการใช้รูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการออกแบบ และการจัดการสอน 3) ความพร้อมของเจ้าหน้าที่บุคลากรต่อกระบวนการผลิตสื่อรูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ และ 4) ความพร้อมของผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อการเรียนรู้เพื่อการสนับสนุนและรองรับกระบวนการผลิตสื่อรูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้

การศึกษาทางไกล หมายถึง ระบบการศึกษาทางไกลมุ่งเน้นการจัดการศึกษาในระบบเปิดโดยมีวิธีการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ที่แตกต่างและหลากหลาย เป็นการศึกษาที่มีการจัดหลักสูตร ระยะเวลาในการเรียน การวัดและประเมินผลยืดหยุ่น เปิดโอกาสทางการศึกษาโดยไม่จำกัด อายุ รูปแบบการเรียนการสอนหรือสถานที่ เพิ่มทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะ และพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้จากสื่อการเรียนรู้แบบเปิดและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมตามความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพของผู้เรียนได้ตลอดเวลาและตลอดชีวิต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลความต้องการและความพร้อมของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในการรับชมสื่อทางเลือกใหม่ รูปแบบพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาทางไกลในระดับอุดมศึกษา
2. ได้แนวทางการเตรียมความพร้อมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ ต่อการผลิต พัฒนา และการใช้รูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาทางไกลในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
3. ได้แนวทางในการพัฒนารูปแบบรายการพอดคาสต์เพื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษทางไกลในระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

4. ผลงานวิจัยสามารถให้ข้อเสนอเชิงนโยบายหรือกลยุทธ์ต่อมหาวิทยาลัย ตอบสนองนโยบายปฏิรูปและทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พร้อมทั้งสามารถนำข้อเสนอมาพัฒนากระบวนการบริหารจัดการงานในสำนักเทคโนโลยีการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

